

وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاها: فرآیند شکل‌گیری، آثار و پیامدها منطقه مورد مطالعه روستاهای شهرستان رشتخوار

خدیجه جوانی^۱، خدیجه بوزرجمهری^۲، حمید شایان^۳، مریم قاسمی^۴

- ۱- دانشجوی دکتر، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- ۲- دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- ۳- استاد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- ۴- استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۰۹ مهر ۱۳۹۵
تاریخ پذیرش: ۱۴ بهمن ۱۳۹۵

کلیدواژه‌ها:

سازمان مردم‌نهاد
(سمن‌ها)، نظریه بنیانی،
شهرستان رشتخوار، توسعه
روستایی

مقدمه

اداری یا جامعه‌شناسی نیز از تعاریف مشخصی تبعیت نمی‌شود. علت آن است که موضوع آن (یعنی سازمان غیردولتی) در فرآیند رشد خود از بسترهای گوناگونی نشأت گرفته و عملکردهای متفاوتی نیز داشته است (Saeedi, 2014). با این وجود مرور تاریخ گذشته کشورمان نشان می‌دهد ایران سرشار از الگوهای مشارکت اجتماعی بوده است. به طور مثال، می‌توان از تشکلهای سنتی مانند وقف و نذر، گروه‌های همشیر یا واره، بنه و صحرا و غیره نام برد که از بطن همکاری مردم برای رفع نیازهای اقتصادی و ارائه خدمات اساسی ظاهر شده‌اند.

گرچه برخی از این نمونه‌های مشارکت همچنان ادامه دارد، گسترش و تعمیق آنها نیازمند سازماندهی، نهادسازی و ایجاد شرایط ساختاری مناسبی است که این تشکلهای سازمان‌های مردمی را نهادینه کند. در همین راستا در چند سال اخیر سازمان‌های غیردولتی فراوانی تشکیل شده‌اند (Namazi, 2001; Behrang, Kazemian, Norani Nezhad, Asardari, & Mafi, 2013)

سازمان مردم‌نهاد یا به اختصار «سمن» یا NGO^۱ به شکل‌های مختلف در سراسر جهان استفاده می‌شود و با توجه به بافت کلامی که در آن استفاده شده است، به انواع گوناگون سازمان‌ها اشاره می‌کند. سازمان مردم‌نهاد در کلی‌ترین معنایش، به سازمانی اشاره دارد (Clare, 2001) که مستقیماً بخشی از دولت محسوب نمی‌شود؛ اما نقش بسیار مهمی به عنوان واسطه بین فردفرد مردم (اتم‌های اجتماع)، قوای حاکم و حتی خود جامعه ایفا می‌کند (Shahbahrami, Pishgahifar, Zalpoor, & Bakhtiyari, 2010). پیرو تعاریف متعدد و کلی سازمان مردم‌نهاد در سطح بین‌المللی، آنچه در اصطلاح در کشور ما «سازمان غیردولتی» خوانده می‌شود و درباره آن داوری می‌گردد، نزد همگان تصویر دقیق و روشنی ندارد؛ هرچند در متون علمی رشته‌های علوم

1. Non-Governmental Organization

* نویسنده مسئول:

دکتر خدیجه بوزرجمهری

نشانی: مشهد، دانشگاه فردوسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا.

تلفن: ۵۱۹۹۱۱۲ (۹۱۵) ۹۸+

پست الکترونیکی: azar1334@gmail.com

که از سال ۱۳۸۵ در روستاهای استان خراسان رضوی تشکیل شده است. این نهاد با به کارگیری رویکردهای مختلف آموزشی، فرهنگی و هنری در زمینه کارآفرینی و توسعه بخش کشاورزی با اهداف معین تشکیل شده است (Ministry of Agriculture, 2006). اهداف این تشکل فراهم ساختن زمینه‌های مشارکت جوانان به مثابه کشاورزان فردا، جهت دستیابی به اهداف توسعه بخش کشاورزی و روستایی و بسترسازی برای شکوفایی و پویایی ظرفیت‌های ذهنی، شخصیتی، دانشی و مهارتی جوانان روستایی بوده است (Bozarjmehri, & Javani, 2014). در این پژوهش در پی شناسایی و تحلیل فرایند شکل‌گیری، آثار و پیامدهای مختلف این تشکل در منطقه مورد مطالعه هستیم.

مروری بر ادبیات موضوع

نهادگرایی ایده‌ای کهن است که طرح آن در مجامع علمی به اوایل قرن بیستم برمی‌گردد (Coulson, 2007). به طور کلی نهادها، قوانین بازی در جامعه‌اند. به عبارتی سنجیده‌تر، قیودی هستند وضع شده از جانب نوع بشر که روابط متقابل انسان‌ها را با یکدیگر شکل می‌دهند (Roknodin Eftekhari, & Badri, 2012).

نهاد و نظریه نهاد در علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، جغرافیا، برنامه‌ریزی و به ویژه در حوزه‌های مرتبط با حکمروایی و سازمان، قابل ردیابی است (Cernea, 2007). به طور کلی نظریه‌های موجود در حوزه نهادگرایی و توسعه و شواهد و مطالعات تجربی نشأت گرفته از آن نشان می‌دهد نهادها نقش مهم و زیربنایی در توسعه ایفا می‌کنند و چه بسا بدون وجود نهادهای کارآمد، توسعه صورت نمی‌گیرد. این امر به ویژه در ارتباط با توسعه پایدار اهمیت بیشتری یافته است که در عرصه توسعه شهری، محلی و منطقه‌ای به صورت مشخص نمود یافته است. توجه به رویکرد نهادگرایی جدید در مباحث توسعه به ویژه توسعه اقتصادی به دلیل ناتوانی رویکردهای کلاسیک توسعه محلی و منطقه‌ای و شکست آنها در تبیین چرایی نابرابری‌های منطقه‌ای و ارائه راهکارهای مناسب بوده است. به عبارت دیگر ورود نهادگرایی به مباحث توسعه منطقه‌ای و محلی از دهه ۱۹۹۰ شروع شد؛ زیرا ناتوانی رویکردهای توسعه‌ای کلاسیک بالا به پایین که بر رشد اقتصادی تأکید بیش از حد داشتند، توسعه‌ای ناپایدار را به دنبال داشته است (Korten, 1990).

توسعه و تحول جوامع و همچنین فرایند جهانی‌سازی در قرن بیستم موجب اهمیت یافتن سازمان‌های مردم‌نهاد شد. معاهدات و سازمان‌های بین‌المللی از قبیل سازمان تجارت جهانی بیش از حد بر منافع مؤسسات مالی بزرگ متمرکز و در اقدامی برای متعادل کردن این روند، سازمان‌های غیردولتی با تأکید بر مسائل بشردوستانه، در راستای کمک به توسعه پایدار تأسیس شدند که نمونه بارز آن اجلاس اجتماعی جهان است که هر ساله در ماه

سازمان‌های مردم‌نهاد، به طور کلی با تأکید بر سه اصل داوطلبانه، غیرانتفاعی و غیرسیاسی تأسیس می‌شوند. بودجه این سازمان‌ها از طریق کمک‌های مردمی، سازمان‌های دولتی، دولت یا ترکیبی از طرق مذکور تأمین می‌شود. بعضی از سازمان‌ها، به صورت نیمه‌مستقل، وظایف و کارهای دولتی را نیز انجام می‌دهند؛ در شرایطی که برخی از آنها هیچ فعالیت سیاسی ندارند. برخی دیگر به منظور تأمین منافع اعضای خود به رایزنی در دولت می‌پردازند (Saedi, 2014). این سازمان‌ها همواره برای رسیدن به اهداف گوناگونی فعالیت می‌کنند که معمولاً در جهت پیشبرد اهداف زیست‌محیطی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی اعضا قرار دارند. از آن جمله می‌توان به بهبود وضعیت محیط‌زیست، تشویق گروه‌ها و مردم به رعایت حقوق بشر، بالا بردن سطح رفاه اقشار محروم و آسیب‌پذیر جامعه از جمله زنان اشاره کرد (Moghami, 2004).

سازمان‌های غیردولتی را بر اساس معیارهای گوناگون از جمله موضوع فعالیت و سطح فعالیت به گونه‌های مختلفی تقسیم‌بندی می‌کنند. بانک جهانی این سازمان‌ها را به دو گونه اجرایی و ترویجی طبقه‌بندی کرده است. سازمان‌های اجرایی یا عملیاتی بر اساس گستره فعالیت به چهار دسته سازمان‌های غیردولتی محله‌محور، شهرمقیاس، ملی و بین‌المللی تقسیم می‌شوند (Asian Development Bank, 2010). اصطلاح سازمان ترویجی به موضوع فعالیت سازمان‌ها اشاره دارد. همچنین بر اساس فعالیت، سازمان‌های غیردولتی به شش گروه سازمان‌های رفاهی، سازمان‌های فعال در زمینه نوآوری‌های فنی، پیمانکاران خدمات دولتی، سازمان‌های توسعه که حول محور خودیاری، توسعه اجتماعی و ایجاد دموکراسی فعالیت دارند، سازمان‌های حمایت از فقرا و گروه‌ها یا شبکه‌های حمایتی تقسیم شده‌اند. بر اساس موضوع فعالیت، سازمان‌های غیردولتی را می‌توان به چهار دسته تبلیغاتی، تخصصی، عام و بشردوستانه طبقه‌بندی کرد. به لحاظ جهت‌گیری نیز سازمان‌های غیردولتی در چهار گروه، جهت‌گیری خیریه، جهت‌گیری خدماتی، جهت‌گیری مشارکتی و جهت‌گیری توانمندسازی طبقه‌بندی می‌شوند (Deputy of the NGO Center for Social and Cultural Affairs, Department of the Interior, 2011).

برخی تحقیقات نشان داده‌اند سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در روستاها به عنوان سازمان‌های غیررسمی با هدف جلب مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خود از طریق توانمندسازی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی آنان، توانسته‌اند نقش مؤثری ایفا کنند (Berari, Motahari Asl & Razavi Khorasani, 2012; Abdolahi, 2008). در این پژوهش نیز سعی شده است فعالیت‌ها، آثار و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت تنها سازمان مهم مردم‌نهاد رسمی ثبت شده روستایی در شهرستان رشتخوار یعنی «باشگاه کشاورزان جوان» بررسی و تحلیل شود. «باشگاه کشاورزان جوان» سازمانی مردم‌نهاد و رسمی با ضوابط، اساسنامه و ساختار مردمی ویژه کشاورزان و روستاییان است

و کم شدن انگیزه جوانان است. نیواز^۴ (۲۰۰۰) تأثیر برنامه‌های سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد، به ویژه برنامه‌های اقتصادی را در توانمندسازی زنان بررسی کرده و در مطالعه‌ای کیفی در دو روستای پانچروخی و آتھاروی بنگلادش با بیست زن که دست کم چهار سال در برنامه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد و غیردولتی شرکت داشتند، مصاحبه عمیق انجام داده است. نتایج، نشان دهنده این واقعیت است که درک زنان از خود و کنترل بر منابع مادی و روابط اجتماعی‌شان بهتر شده و آگاهی و تحصیلاتشان نیز افزایش یافته است.

اسلام و سلطانا^۵ (۲۰۰۵) در تحقیقی به تأثیر برنامه‌های سازمان‌های غیردولتی بر زنان روستایی پرداخته‌اند و نشان داده‌اند این برنامه‌ها موجب شده است زنان به حقوق انسانی خود پی ببرند و سعی کنند زندگی و شرایطشان را تغییر دهند. **هندی و کاسام^۶** (۲۰۰۶) در تحقیقی با عنوان «نقش سازمان‌های غیردولتی روستایی در توانمندسازی زنان روستایی» به این نتیجه رسیده‌اند که برنامه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد منجر به افزایش کارایی زنان می‌شود. مطالعه آنها در مصاحبه با ۷۲ زن در هند نشان داد شرکت و آموزش در برنامه‌های سازمان‌های مردم‌نهاد موجب تغییرات و ارتقای «خودتوانمندسازی»، «خودکارایی» و «خودبهبودسازی زنان» می‌شود.

به طور کلی همه این موارد بیانگر این موضوع است که این تشکلهای با وجود برخی مشکلات درونی، اثرات و پیامدهای مثبتی در توسعه پایدار و زندگی مردم روستایی داشته‌اند.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از منظر پارادایم تحقیق، جزو تحقیقات کیفی محسوب می‌شود و با هدف اکتشافی به انجام رسیده است (آثار و پیامدهای تشکلهای مردم‌نهاد در روستاها). در این پژوهش، از روش نظریه بنیانی و شیوه مصاحبه کیفی و نیمه‌ساختارمند^۷ برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها استفاده شده است. مشارکت کنندگان در پژوهش را اعضای هیأت مدیره و هیأت مؤسس سازمان‌های مردم‌نهاد (باشگاه کشاورزان جوان و صندوق اعتبارات خرد روستایی) در ده روستا از شهرستان رشتخوار تشکیل داده‌اند. در انجام مصاحبه‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند ترکیبی موارد نوعی و بارز^۸ (مصاحبه با افراد با تجربه، شناخته شده و با توانش و آمادگی آرایه اطلاعات موردنیاز) و گلوله برفی^۹ (مصاحبه با افراد معرفی شده از سوی سایر نمونه‌ها) بهره گرفته شده است. اندازه

ژانویه در شهر داووس^۲ سوئیس برگزار می‌شود و رقیب اجلاس اقتصادی جهان است (Shakori, 2011).

امروزه، پیرو تغییرات نگاه به توسعه در سطح بین‌المللی در محیط‌های تکثرگرایی نهادی توسعه روستایی، سازمان‌های غیردولتی همواره به گسترش روابط تعاملی با سایر ساخت‌های مدنی جامعه از جمله سازمان‌های بومی و محلی به عنوان عاملی پایدار و سازنده توجه دارند.

الکساندر اوستوالدر^۳ (۲۰۰۳) در تحقیقی نشان داد بسیاری از سازمان‌های غیردولتی مستقر در کشورهای توسعه‌یافته و سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی به این نتیجه رسیده‌اند که کار مستقیم با سازمان‌های محلی و غیردولتی در مناطق عملیاتی ثمربخش‌تر از درگیری مستقیم اجرائی است؛ زیرا به جای آنکه چنین سازمان‌هایی از بیرون برای توسعه و عمران محلی تماس برقرار کنند، می‌توانند از طریق سازمان‌های محلی به نحو مطلوب مشارکت مردم محلی را در فعالیت‌های مربوط به حل مسائل خویش جلب و نهادینه سازند. **اورمزدی (۲۰۱۱)** و **فال سلیمان و حجبی پور (۲۰۱۱)** نیز در تحقیقات جداگانه عنوان کرده‌اند سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاها به عنوان بازوان اجرایی و حامیان دولت در روستاها به شمار می‌آیند و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری اجتماعی و فرهنگی متقابل در این مناطق دارند و موجب تقویت روحیه مشارکتی، بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی، بالا رفتن سطح آگاهی‌ها و توانمندی‌ها، ایجاد تنوع شغلی، کاهش وابستگی و در نهایت آشنا شدن با سازوکار اداری می‌شوند. این عوامل انگیزه و پایداری لازم را برای ادامه فعالیت‌ها در روستاها موجب می‌شود.

صبحی مقدم (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان «سازمان‌های مردم‌نهاد محلی: شرایط، تعاملات و پیامدها» در روستای کیخای شهرستان زابل به این نتیجه رسیده است که تشکیل این سازمان‌ها در روستای کیخا تحت تأثیر شرایط زمینه‌ای (بوم‌شناختی، اعتقادات مذهبی و عوامل فرهنگی)، شرایط علی (ارتباط و انسجام درونی و عوامل اقتصادی) و شرایط مداخله‌گر (نفوذ فناوری و نفوذ بیرونی) به وجود آمده است. تشکیل این سازمان زمینه ایجاد تعاملاتی بین مردم و مسؤولان را فراهم آورده است (نظارت و ارزیابی مردم و تضادهای داخلی) و پیامدهایی را برای مردم به همراه داشته است (آموزشی و یادگیری، توانمندسازی زنان، بهداشتی و زیست‌محیطی، اجتماعی و جهان شهری، اقتصادی و عمران روستایی و روان‌شناسی). **بوزرجمهری و جوانی (۲۰۱۴)** در پژوهشی با عنوان عملکرد تشکلهای غیردولتی با تأکید بر باشگاه کشاورزان جوان، درخصوص توسعه پایدار روستاهای شهرستان تربت حیدریه به این نتیجه رسیده‌اند که بزرگ‌ترین مشکل پیش روی این تشکل کمبود بودجه و بی‌اعتمادی مردم به این نهاد

4. Newaz

5. Islam & Sultana

6. Handy & Kassam

7. Semi-structured deep interview

8. Typical cases

9. Snow balling

2. Davos

3. Alexander Osterwalder

نزدیکی برداشت‌های متقابل و واگویی‌سازی مضمون‌مدار^{۱۶} برگرفته‌های مصاحبه و طبقه‌بندی مفهومی آنها در پیوند با یافته‌های مصاحبه (جهت حفظ پیوند منطقی و مفهومی یافته‌ها با داده‌ها و اطلاعات برگرفته از مصاحبه) اشاره نمود.

پس از تدوین پرسشنامه و آمادگی مصاحبه‌شونده‌ها طبق برنامه زمان‌بندی شده، از طریق گفت‌وگو حول پرسش‌های محوری (به جای پرسش و پاسخ)، ثبت شنیداری و نوشتاری مصاحبه‌ها و سپس پیاده‌سازی متن گفت‌وگوهای صورت گرفته حول سؤالات محوری در قالب فرم‌های تدارک دیده شده اقدام گردید. پس از گردآوری فرم‌ها و پیاده‌سازی متن شنیداری مصاحبه‌ها، نسبت به پالایش، بازخوانی، دسته‌بندی و ارایه یافته‌ها اقدام شد.

یافته‌ها

در این تحقیق، تحلیل و ارایه یافته‌های حاصل از مصاحبه‌گری بر ترکیب رویه کدگذاری طبقه‌بندی‌شده موضوعی و نیز روند کدگذاری رایج در نظریه‌پردازی زمینه‌زا (نظریه بنیانی) مشتمل بر فرآیند سه‌گامه کدگذاری باز، محوری و انتخابی^{۱۷} و در نتیجه، تلفیق مضامین و مفاهیم حاصله استوار بوده است. این مراحل همواره باهم در پیوند بوده و همپوشانی دارند و به ترتیب نسبت به متن حالتی انتزاعی‌تر و تفسیری‌تر به خود می‌گیرند (تصویر شماره ۱).

کدگذاری داده‌ها

در جریان کدگذاری، برخی از کدها یا در واقع مضامین و مفاهیم، به طور مستقیم از متن مصاحبه‌ها و گفته‌های مصاحبه‌شوندگان برگرفته شده است (کدهای روزیابنده^{۱۸}) و برخی دیگر به صورت محقق‌ساخته با عنایت به مفاهیم و مضامین برگرفته شده از مرور مبانی نظری و ادبیات رایج حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد و شواهد تجربی به دست آمده است (کدهای پیش‌ساخته یا کدهای محقق‌ساخته) و به منظور بازنمایی دیدگاه‌های پاسخگویان در قالب مفاهیم رایج به صورت نمونه در جدول شماره ۱ مطرح شده‌اند.

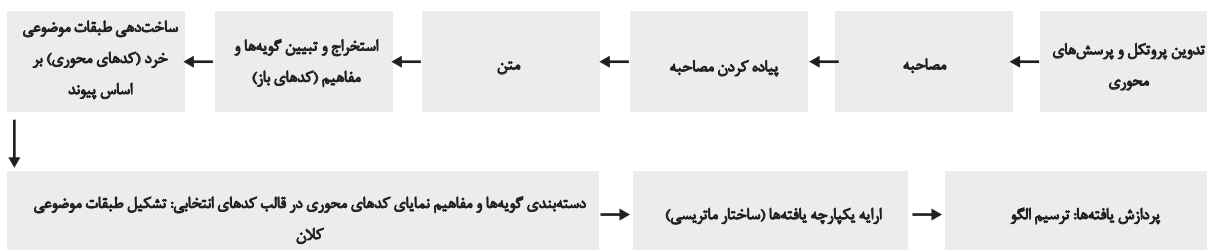
نمونه و فرایند گردآوری اطلاعات تا سطح اشباع نظری^{۱۹} یا آستانه سودمندی اطلاعات قابل دسترس^{۱۱} ادامه یافت. بر مبنای این چارچوب، ۲۷ نمونه مورد مصاحبه قرار گرفت که از این تعداد ۱۷ نفر مرد و ۱۰ نفر زن بودند. در مجموع، ۳۳ مورد مصاحبه (شامل ۲۷ مصاحبه در مرحله اول و ۶ مورد تکرار مصاحبه) انجام شد.

برای رسیدن به روایی و پایایی لازم، علاوه بر گزینش‌گیری هدفمند نمونه‌ها برای مصاحبه‌گری توأم با تدوین و روش‌مند نمودن مراحل مختلف کار پس از تدوین چارچوب کلی مصاحبه و گزینش نمونه‌ها، ابتدا غایت پژوهش با آنها در میان گذاشته شد و سؤالات یا محورهای موردنظر برای مصاحبه در اختیار آنان قرار گرفت. طی مصاحبه نیز تلاش شد با طرح مفاهیم، مضامین و مصادیق مرتبط با پرسش‌های محوری به مثابه نقاط عطف گفت‌وگو^{۱۲}، زمینه هدایت جریان گفت‌وگو به مسیر موردنظر فراهم شود تا از ورود پاسخ‌ها به حوزه فنی و تخصصی و مسایل روزمره و اطلاعات سطحی مصاحبه‌شوندگان پرهیز شده و با هدایت روند اندیشه‌ورزی، ژرفابخشی و جمع‌بندی دیدگاه‌های آنان، به شکل‌گیری یک درک مشترک کلیت‌مدار^{۱۳} حول محورهای مورد بحث کمک شود.

از دیگر تدابیر می‌توان به شفاف و صریح ساختن^{۱۴} پرسش‌های مطرح شده، انجام مصاحبه در شرایط موردنظر پاسخگویان، بازنگری اولیه و بازتکرار مصاحبه در موارد معین، تنوع‌بخشی به پرسش‌های مطرح‌شده (از طریق شکستن پرسش‌های محوری) و نحوه طرح آنها، تنوع در روش‌های پیشبرد مصاحبه و نمونه‌های برگزیده (سه‌جانبه‌گرایی^{۱۵})، اطمینان‌بخشی به مصاحبه‌شوندگان درباره محرمانه ماندن و امانت در قبال اطلاعات ارائه شده جهت تسهیل ابراز دیدگاه‌های ژرف آنها (پرهیز از بیان صرف دل‌مشغولی‌های روزانه، محافظه‌کاری یا اظهارات کلیشه‌ای)، مشارکت‌دهی آنها در جمع‌بندی دیدگاه‌های ارایه شده جهت

10. Theoretical saturation
11. Usefulness threshold of available information
12. Turning points of dialogue
13. Comprehensive common understanding
14. Crystallization
15. Triangulation

16. Thematic-based
17. Open coding, Axial coding and selective coding
18. Emerging codes

تصویر ۱. سیر روش‌شناختی تحلیل اطلاعات و داده‌ها

جدول ۱. بخشی نمونه‌وار از مرحله اول پردازش نتایج: تبدیل متن مصاحبه‌ها به کد

مصاحبه شونده	مضمون پرسش	پاسخ	کدهای استخراج شده (کدهای باز)
۱	هدف ایجاد سمن (باشگاه کشاورزان) در روستا	با توجه به دغدغه جوانان روستایی، و نبود سمن همه شمول در حوزه‌های مختلف و جهت استفاده از خرد جمعی و تمام ظرفیت و اندیشه جوانان و دانش بومی زنان و مردان در روستا ضرورت ایجاد سمنی همچون باشگاه کشاورزان جوان احساس شد. و در ۱۳۸۷ تاسیس گردید.	توجه به نیاز جوانان، استفاده از تمام ظرفیت‌های روستاییان، استفاده از دانش بومی.
۲	فرآیند ادامه فعالیت سمن از آغاز شکل‌گیری تاکنون	روند فعالیت سمن در روستا نوسان دارد و برخی مواقع کیفیت اولیه را ندارد. که روند ادامه آن بستگی به ترویجی دارد که هیئت موسس و دبیر سمن انجام می‌دهند.	نوسان فعالیت سمن‌ها، نقش ترویج در ادامه فعالیت‌ها، نقش هیئت موسس در فعالیت اعضا

مصلحت‌آمیز پژوهش‌های روستایی

اهداف تشکیل سازمان مردم‌نهاد

قابلیت دارند. در واقع اگر کدهای باز به مثابه مفاهیم و مضامین خرد در نظر گرفته شوند، کدهای محوری (۲۴ کد) نقش سازه‌ها یا مفاهیم کلی را ایفا می‌کنند. سرانجام با مرور و دسته‌بندی مفهومی کدهای محوری و انتخابی (۷ کد)، طبقات مفهومی کلان و کدهای انتخابی شکل گرفت. این کدها نقش مؤلفه‌ها را در ترسیم الگوی نمایای وضعیت سمن در مناطق روستایی ایفا می‌کنند. بر پایه یافته‌های آرایه شده در جدول شماره ۲، اهداف تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی از ۱۴ کد

پس از آنکه کدهای باز (۸۵ کد)، از طریق تحلیل محتوای کیفی به‌طور مستقیم از گفته‌های مصاحبه‌شوندگان برگرفته شد، در مرحله بعد یعنی در طی کدگذاری محوری، مضامین و مفاهیم محوری و نمایا از بین کدهای باز گزینش شدند. در این بین، تلاش شد از بین کدهای باز، آن کدهایی انتخاب شوند که برای بازنمایی و پوشاندن دیگر کدها و شکل‌گیری مقوله‌ها

جدول ۲. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان اهداف تشکیل سازمان مردم‌نهاد باشگاه کشاورزان جوان

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	استفاده از دانش بومی	۷	۲۱		
۲	استفاده از تمام ظرفیت‌های روستاییان	۳۱	۹۴	استفاده از تمام ظرفیت‌ها	
۳	استفاده از خرد جمعی	۲۰	۶۱		
۴	استفاده از توانایی زنان روستایی	۱۵	۴۵		
۵	تقسیم کار بین جوانان روستایی	۱۴	۴۲		
۶	ایجاد کار گروهی	۱۰	۳۰		
۷	تعامل و همکاری	۱۵	۴۵	افزایش همکاری و انسجام بین جوانان روستایی	اهداف تشکیل سازمان مردم‌نهاد
۸	انسجام فعالیت جوانان	۲۵	۷۶		
۹	ایجاد روحیه نشاط در بین جوانان	۲۷	۸۲		
۱۰	توجه به نیاز جوانان	۳۲	۹۷		
۱۱	بروز رسانی اطلاعات و توانمندی جوانان روستایی	۱۵	۴۵		
۱۲	راهکارهای پر کردن اوقات فراغت جوانان	۱۰	۳۰	ماندگاری جوانان در روستا	
۱۳	هدف دادن جوانان در اشتغال زایی	۳۰	۹۱		
۱۴	مقابله با روستا گریزی	۲۰	۶۰		

مصلحت‌آمیز پژوهش‌های روستایی

جدول ۳. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان نحوه عضو گیری سمن‌ها

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	انواع تبلیغات عضو گیری؛ پارچه نویسی، مراسم مذهبی، عروسی، ختم و... و فضای مجازی	۳۳	۱۰۰	انواع تبلیغات جهت عضو گیری	
۲	عضو گیری خود جوش با فعالیت اعضای اصلی	۳۰	۹۰		
۳	عدم ابطال کارت عضویت حتی با مهاجرت از روستا	۳۳	۱۰۰		نحوه عضو گیری سمن‌ها
۴	اعضای افتخاری شامل متمکنین ساکن در شهر، افراد مسن، ذی نفوذان خارج از روستا (امام جمعه و فرماندارن)، خیرین	۳۳	۱۰۰	عدم محدودیت روستائیان در عضویت	
۵	ایجاد هویت در روستائیان جهت انگیزه و عضویت اعضا	۲۲	۶۶		

نحوه عضو گیری سازمان مردم نهاد

نحوه عضو گیری سمن‌ها در روستاهای منطقه، به عنوان طبقه موضوعی کلان دوم مورد بررسی قرار گرفت و چنانکه در جدول شماره ۳ مشخص شده است، از دو طبقه موضوعی خرد «انواع تبلیغات جهت عضو گیری» و «عدم محدودیت روستائیان در عضویت» تشکیل شده است. در این بین، انواع تبلیغ جهت

بار گذاری شده به سه طبقه موضوعی خرد یا کد محوری شامل: استفاده از تمام ظرفیت‌ها، افزایش همکاری و انسجام بین جوانان روستایی و ماندگاری جوانان در روستا استخراج گردید. در این بین بیشترین فراوانی «توجه به نیاز جوانان»، «هدف دادن جوانان در اشتغال زایی» و «استفاده از تمام ظرفیت‌های مردم روستا» عنوان شده است.

جدول ۴. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان عوامل ادامه روند فعالیت سمن در روستا

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	عدم محدودیت اعضای اصلی	۳۳	۱۰۰		
۲	نقش هیئت موسس در فعالیت اعضا	۳۳	۱۰۰		
۳	عملیاتی نمودن برنامه ها توسط اعضای اصلی	۲۹	۸۸	نقش هیئت موسس و اعضای اصلی در فعالیت سمن	
۴	فعالیت هیئت موسس و اعضای اصلی در ایجاد انگیزه اعضا	۳۰	۹۱		
۵	ترویج هیئت موسس عامل انگیزه اعضا	۳۰	۹۱		
۶	برخورداری از ایده جدید	۲۸	۸۵		
۷	به روز بودن همراه با بومی کردن برنامه ها	۲۷	۸۲	ایده جدید در فعالیت	عوامل ادامه روند فعالیت سمن در روستا
۸	عدم روزمرگی و کهنگی برنامه‌های سمن	۲۰	۶۱		
۹	نقش ترویج در ادامه فعالیت‌ها	۱۲	۳۶		
۱۰	عضویت افراد فعال در ارگان‌های اصلی روستا دهیاری و شورا (جهت جلوگیری از سو گیری سمن	۷	۲۱	درگیر کردن همه اعضای سمن	
۱۱	درگیر کردن همه اعضا	۲۰	۶۱		
۱۲	نظر خواهی از همه اعضا	۲۶	۷۹		
۱۳	ایجاد برنامه‌های مرفه، ورزشی و شاداب (تشکیل تیم فوتبال)	۱۲	۳۶	ایجاد برنامه‌های شاد جهت جذب شدن	

در فعالیت سمن است. از بین کدهای بارگذاری شده در این طبقه عدم محدودیت اعضای اصلی در فعالیت، نقش هیأت مؤسس در فعالیت اعضا، فعالیت هیأت مؤسس و اعضای اصلی جهت انگیزه اعضا و ترویج هیأت مؤسس عامل انگیزه اعضا دارای بیشترین فراوانی هستند که در **جدول شماره ۴** مشخص شده است.

آثار و پیامدهای اقتصادی سازمان

آثار و پیامدهای اقتصادی سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان دیگر طبقه موضوعی کلان مورد بررسی قرار گرفته است و چنانکه در **جدول شماره ۵** آمده است، از چهار طبقه موضوعی خرد یعنی جلوگیری از هدررفت آب، فراهم‌سازی زمینه اشتغال زنان و جوانان، شیوه‌های نوین کشاورزی و فرآوری محصولات کشاورزی شکل گرفته است. در این طبقه ایجاد کارگاه تابلوفرش، کلاس‌های

عضوگیری، عدم ابطال کارت عضویت حتی با مهاجرت از روستا و اعضای افتخاری شامل متمکنین ساکن در شهر، افراد مسن، ذی‌نفوذان خارج از روستا (امام جمعه و فرمانداران) و خیرین، از بیشترین فراوانی برخوردارند. به طور کلی میانگین فراوانی کدهای تشکیل دهنده این طبقه از سایر طبقات بیشتر است و به معنای یکسان بودن نحوه عضوگیری سازمان مردم‌نهاد در همه روستاهای مورد مطالعه است.

روند فعالیت سازمان مردم‌نهاد

از دیگر طبقات موضوعی کلان مورد بررسی، عوامل ادامه روند فعالیت سمن در روستاست که از چهار طبقه خرد شامل ایجاد برنامه‌های شاد جهت جذب شدن، درگیر کردن همه اعضای سمن، ایده جدید در فعالیت و نقش هیأت مؤسس و اعضای اصلی

جدول ۵. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان آثار و پیامدهای اقتصادی

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	یکپارچه سازی اراضی روستایی	۱۲	۳۶		
۲	تجمع منابع آب	۱۳	۳۹	جلوگیری از هدر رفت آب	
۳	جلوگیری از هدر رفت آب با شیوه‌های نوین آب یاری	۲۳	۷۰		
۴	حذف کشت برخی از اقلام پر مصرف آب (چغندر)	۲۸	۸۵		
۵	ایجاد کارگاه تابلوفرش	۳۰	۹۱		
۶	آموزش کلاسهای خیاطی و گلدوزی	۳۰	۹۱		
۷	آموزش پرورش زنبور عسل	۲۵	۷۶	فراهم سازی زمینه اشتغال زنان و جوانان	
۸	حضور زنان در کارگاه‌های خانگی هم زمان با حضور در خانه	۳۱	۹۴		
۹	کارگاه پرورش قارچ	۲۲	۶۷		آثار و پیامدهای اقتصادی
۱۰	آموزش شیوه‌های نوین کشاورزی	۲۰	۶۱		
۱۱	بالا بردن سطح زیر کشت زعفران	۳۰	۹۱		
۱۲	احداث گلخانه	۱۴	۴۲	شیوه‌های نوین کشاورزی	
۱۳	احداث مزرعه الگو پسته	۷	۲۱		
۱۴	احداث مزرعه الگو زعفران	۱۵	۴۵		
۱۵	آموزش پروار بندی صنعتی گوسفند	۱۵	۴۵		
۱۶	بسته بندی زعفران	۱۸	۵۵		
۱۷	پرورش مرغ بومی	۱۲	۳۶	فرآوری محصولات کشاورزی	
۱۸	بسته بندی تخم مرغ	۱۰	۳۰		
۱۹	ایجاد و آموزش کارگاه ورمی کمپوست	۱۰	۳۰		

شورا و دهیار و معرفی جوانان توانمند روستا به اهالی، جهت به کارگیری در کارهای اجرایی روستا همچون دهیاری و شورا از بیشترین فراوانی برخوردارند.

آثار محیط‌زیستی سازمان

آثار زیست‌محیطی سازمان‌های مردم‌نهاد از دیگر طبقات موضوعی کلان است که نتایج آن در جدول شماره ۷ آمده است و شامل دو طبقه موضوعی خرد بالا رفتن فهم و همکاری مردم در حفاظت محیط‌زیست و استفاده از دانش بومی جهت از بین بردن آفات است. بیشترین فراوانی مربوط به کد مبارزه با آفات کشاورزی با استفاده از دانش بومی با ۹۱ درصد است که مردم همچنان بر کاربرد آن اعتقاد دارند. صبحی مقدم (۱۳۹۳) نیز در تحقیقش به آثار زیست‌محیطی سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاها اشاره داشته است.

آموزش خیاطی و گلدوزی و بالا بردن سطح زیر کشت زعفران از فراوانی بیشتری برخوردارند و همچنین گویه‌های عضویت افراد فعال در ارگان‌های اصلی روستا (دهیاری و شورا) جهت جلوگیری از سوگیری سمن، ایجاد برنامه‌های متنوع ورزشی و شاداب (تشکیل تیم فوتبال) و نقش ترویج در ادامه فعالیت‌ها، کمترین فراوانی را در این طبقه به خود اختصاص داده‌اند.

آثار و پیامدهای اجتماعی سازمان

همان طور که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود، طبقه موضوعی کلان آثار و پیامدهای اجتماعی از پنج طبقه خرد با عنوان توانمندسازی زنان، بالا رفتن تعلق مکانی، افزایش همیاری و همکاری بین روستاییان، از بین رفتن برخی رسوم نابجا و آموزش آیین استحکام خانواده شکل گرفته است. در این طبقه بالا رفتن غرور نسبت به روستایی بودن با حضور در جلسات سمن، دیده شدن همه اعضای سمن در برنامه‌ها، همراه شدن مردم روستا با

جدول ۶. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان آثار و پیامدهای اجتماعی

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	حضور در صحنه زنان و دختران روستایی	۱۸	۵۵		
۲	حضور فعال زنان در برنامه‌های سمن	۱۲	۳۶	توانمندسازی زنان	
۳	شناسایی توانایی زنان	۱۵	۴۵		
۴	معرفی زنان موفق روستا به اهالی	۱۸	۵۵		
۵	زمینه حضور فیزیکی تمام اعضای سمن در جلسات	۱۹	۵۸		
۶	احساس تعلق مکانی در روستاییان	۱۰	۳۰	بالا رفتن تعلق مکانی	
۷	ایجاد غرور نسبت به روستایی بودن با حضور در جلسات سمن	۲۹	۸۸		
۸	دیده شدن همه اعضای سمن در برنامه‌ها	۲۷	۸۲		
۹	وحدت در اجرای برنامه‌های فرهنگی اجتماعی بین زنان و دختران روستایی	۸	۲۴	افزایش همیاری و همکاری بین روستاییان	آثار و پیامدهای اجتماعی
۱۰	همراه شدن مردم روستا با شورا و دهیار	۲۹	۸۸		
۱۱	معرفی جوانان توانمند روستا به اهالی، جهت کارهای اجرایی روستا همچون دهیار و شورا	۲۸	۸۵		
۱۲	رودرو نشستن افراد در بحث‌ها	۱۰	۳۰		
۱۳	تغییر رویکرد صدقه دادن (از توزیع خوردنی به پرداخت وجه جهت آبادانی روستا)	۴	۱۲	از بین رفتن برخی رسوم ناپسند	
۱۴	در معرض دید عموم قرار ندادن جهیزیه عروس	۷	۲۱		
۱۵	فرهنگ سازی جهت کاهش نرخ طلاق	۱۹	۵۸		
۱۶	کلاس‌های آموزش همسرداری	۱۲	۳۶	آموزش آیین استحکام خانواده	
۱۷	فرهنگ سازی در ازدواج به هنگام دختران روستایی	۱۷	۵۲		

جدول ۷. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و اطلاعات طبقه کلان آثار زیست‌محیطی

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	مبارزه با آفات کشاورزی با استفاده از دانش بومی	۳۰	۹۱	استفاده از دانش بومی جهت از بین بردن آفات	آثار زیست محیطی
۲	از بین بردن آفات نباتی محصولات با ایجاد استخر	۲۰	۶۱		
۳	پذیرش برنامه‌های حفاظت از محیط زیست توسط اهالی	۱۶	۴۸	بالا رفتن فهم و همکاری مردم در حفاظت محیط زیست	
۴	همدلی مردم در برنامه‌های زیست محیطی	۴	۱۲		

مجله پژوهش‌های روستایی

بررسی مشکلات سازمان

بحث و نتیجه‌گیری

سرانجام آخرین طبقه موضوعی کلان با عنوان مشکلات تشکل‌های مردم‌نهاد در روستا مورد بررسی قرار گرفته است و چنانکه در جدول شماره ۸ آمده است، از چهار طبقه موضوعی خرد شامل، تجربه ناموفق سمن‌های قبلی و ایجاد دید منفی، عدم فهم کامل مردم از کارکرد سمن در روستا، وجود فقر فرهنگی، مخاطره‌ناپذیری و کمبود بودجه مالی روستاییان شکل گرفته است. در این طبقه، کدهای کمبود بودجه مالی روستاییان، روشن نبودن تعریف واقعی سمن در بین جامعه روستایی و نوسان فعالیت سمن‌ها از بیشترین فراوانی برخوردارند.

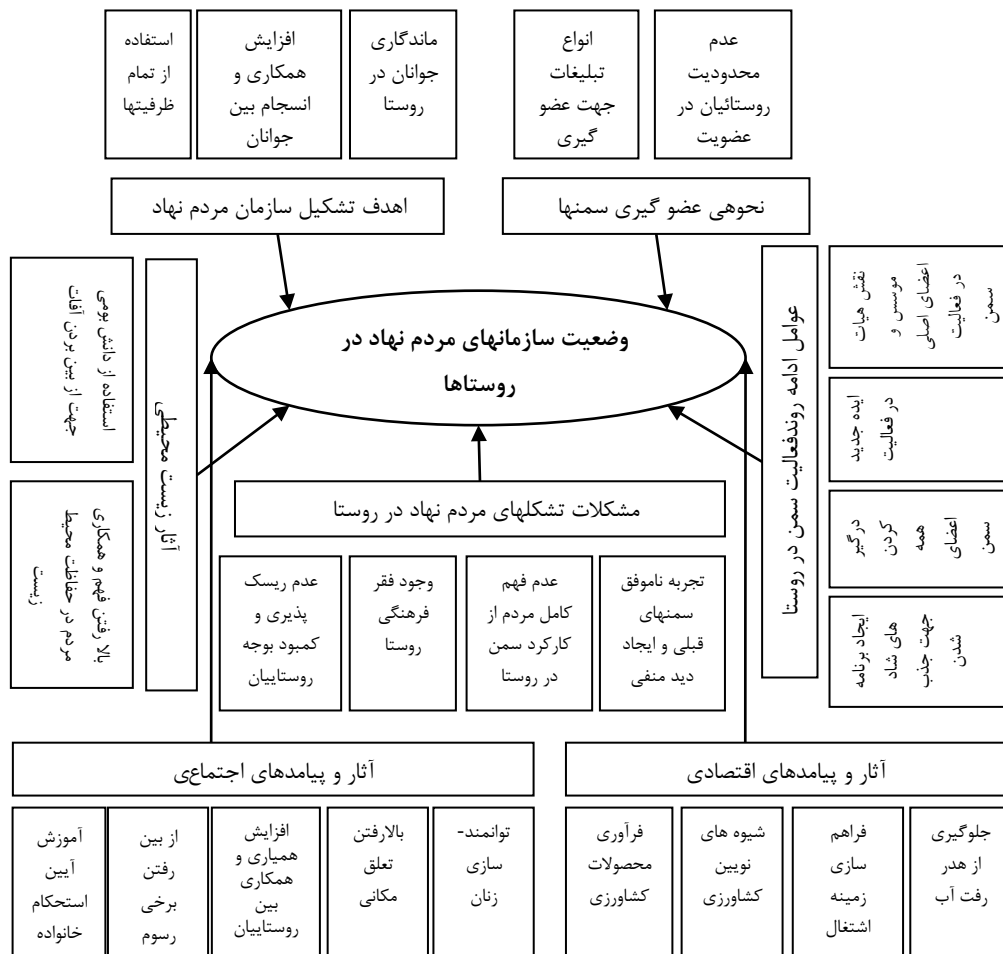
به منظور الگوسازی مفهومی یافته‌ها، به استخراج مفاهیم محوری^{۱۹} از بطن ساختار یکپارچه یافته‌ها (طبقات موضوعی کلان در جدول شماره ۲ تا ۸) و ساخت‌دهی مفاهیم نمایا^{۲۰} در قالب خوشه‌های مفهومی (طبقات موضوعی خرد) برای بازنمایی و تبیین سایر یافته‌ها اقدام شد. هر یک از این مفاهیم ماهیت چتری^{۲۱} داشته و از توانایی بازنمایی یا نمایندگی و پوشش

- 19. Axial concepts
- 20. Reprehensive concepts
- 21. Umbrella concepts

جدول ۸. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داده‌ها و مشکلات سازمان

ردیف	کد	فراوانی	درصد	طبقه موضوعی خرد (کدهای محوری)	طبقه موضوعی کلان (کدهای انتخابی / گزاره‌ها)
۱	بدبینی اعضا و مردم یا ناموفق بودن برخی از سمن‌های قبلی همچون تعاونی	۷	۲۱	تجربه ناموفق سمن‌های قبلی و ایجاد دید منفی	مشکلات تشکل‌های مردم نهاد در روستا
۲	نوسان فعالیت سمن‌ها	۲۵	۷۶		
۳	ایجاد سوءگیری در برخی ارگان‌های روستایی با برنامه‌های سمن	۱۲	۳۶	عدم فهم کامل مردم از کارکرد سمن در روستا	
۴	روشن نبودن تعریف واقعی سمن در بین جامعه روستایی	۱۹	۵۸		
۵	محدودیت حضور دختران مجرد در فعالیت‌ها به لحاظ فرهنگی در برخی روستاها	۱۷	۵۲	وجود فقر فرهنگی	
۶	عدم قبول برنامه‌های عنوان شده زنان توسط مردم روستا	۱۲	۳۶		
۷	عدم ریسک‌پذیری روستاییان	۸	۲۴	عدم ریسک‌پذیری و کمبود بودجه مالی روستاییان	
۸	کمبود بودجه مالی	۲۸	۸۵		

مجله پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. الگوی وضعیت سازمان‌های مردم نهاد در مناطق روستایی

در مناطق مستعد روستایی به آثار اقتصادی مهمی از جمله، جلوگیری از هدررفت منابع آبی، تجمیع اراضی کشاورزی، توسعه سطح زیر کشت محصولات سازگار با منطقه، توسعه کسب و کار، آموزش شیوه‌های نوین کشاورزی، فرآوری محصولات کشاورزی و آثار اجتماعی از جمله ایجاد روحیه و تعلق مکانی در بین جوانان روستایی، توان‌افزایی زنان و دختران روستایی، و افزایش همیاری و همکاری بین روستاییان و همچنین آثار زیست محیطی همچون استفاده از دانش بومی جهت از بین بردن آفات و بالا رفتن فهم و همکاری مردم در حفاظت محیط زیست شده است. در همین خصوص برخی محققان، هندی و کاسام (۲۰۰۶)، ایسلام و سلطانا (۲۰۰۵) و نیواز (۲۰۰۰)، سریواستاوا و همکاران (۲۰۱۲) به نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توانمندسازی زنان روستایی اشاره کرده‌اند. اورمزدی (۲۰۱۱) و فال سلیمان و حجب‌پور (۲۰۱۱) و بالحبیب (۲۰۰۴) نیز سازمان‌های مردم‌نهاد را عامل بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی و بالا رفتن سطح آگاهی‌ها و توانمندی‌های و ایجاد تنوع شغلی روستاییان دانسته‌اند.

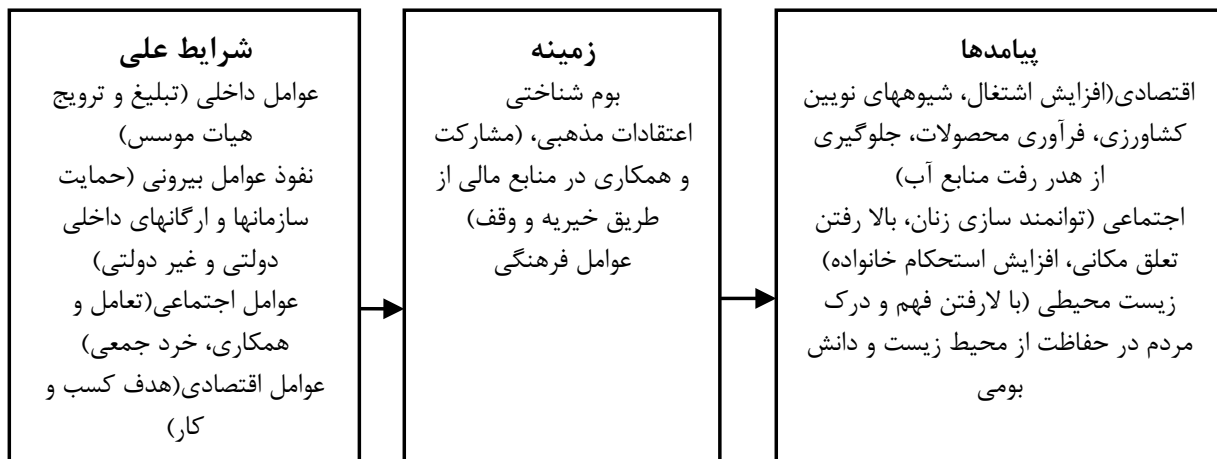
دست‌های از مفاهیم خرد دارای پیوند و مضمون مشترک^{۲۲} یا همان طبقات موضوعی خرد برخوردارند. پس از این مرحله، به پیوندزنی مفاهیم حاصله بر مبنای قرابت نظری/ مفهومی^{۲۳} برآمده از مرور پیشینه موضوع و پیوندهای تصریح شده از سوی پاسخگویان در متن مصاحبه، و استنباط مبتنی بر درک حاصله در جریان تحقیق اقدام شد (تصویر شماره ۲).

به منظور بررسی وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد روستایی، شرایط و وضعیت موجود و پیامدهای ناشی از آن، بازتدوین کدهای محوری در الگوی سه مرحله‌ای شرایط علی، زمینه و پیامدها انجام شده است. همان طور که در تصویر شماره ۳ مشاهده می‌شود سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی از همگرایی و هم‌افزایی نظام‌های مختلف در یک بستر معین با اهدافی و شرایط علی همچون (عوامل اقتصادی، اجتماعی و نفوذ عوامل داخلی و خارجی) شرایط زمینه‌ای (شرایط بوم‌شناختی، فرهنگی، مذهبی و اعتقادی) مشخص به وجود می‌آید و توسعه این سازمان‌ها

24. Belhabib

22. Thematic communality

23. Theoretical/conceptual proximity

مجله پژوهش‌های روستایی

تصویر ۳. الگوی پارادایمی وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی

همه‌جانبه‌نگر در جریان سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، حمایت‌گری و مدیریت توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی را انتظام می‌بخشد. پیشنهاد می‌شود در کنار اهتمام دولت به فراهم ساختن شرایط و زمینه ایجاد و توسعه این سازمان‌ها در روستاها، از طریق حمایت‌های مالیاتی و دیگر سیاست‌های تشویقی به جذب سرمایه‌گذاران، فرهنگ‌سازی و واگذاری برخی اختیارات به بخش خصوصی اقدام نماید تا هم از ظرفیت‌های روستاها و مردم روستا به طور صحیح استفاده شود و هم از بار مسئولیت دولت در روستاها کاسته شود. همچنین فراهم ساختن زمینه جهت برنامه‌های ترویج عملی توسط سمن‌های موفق در روستاها و دیگر مناطق کشور به سایر روستاها و مناطق کشور به عنوان نمونه در بین مردم از دیگر پیشنهادها جهت رونق فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد و ایجاد تعریف درست از سازمان مردم‌نهاد در بین مردم است.

تشکر و قدردانی

این مقاله از نتایج میدانی رساله دکترای خانم خدیجه جوانی در گروه جغرافیای دانشگاه فردوسی مشهد گرفته شده است.

به طور کلی یافته‌های این تحقیق نشان‌دهنده تعدد ابعاد و عوامل تأثیرگذار سازمان‌های مردم‌نهاد بر زندگی مردم در مناطق روستایی و به طور متقابل تأثیر عوامل داخلی و خارجی بر ایجاد این نهادهاست. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت سازمان مردم‌نهاد روستایی (باشگاه کشاورزان جوان) در روستاهای مورد مطالعه صرفاً یک نهاد غیررسمی ترویجی و واسط بین فرد فرد مردم و قوای حاکم نیست؛ بلکه همزمان از کارکرد اجرایی و فعال در حوزه‌های مختلف اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نیز برخوردارند و این نشان‌دهنده چندکارکردی بودن سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در مناطق روستایی است. از منظر الگوی ترسیم شده، فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی بسان فرآیندی است که شکل‌گیری و تداوم آن نیازمند فراهم‌بودن عوامل مختلفی است که با فراهم بودن این شرایط همانند یک شبکه به روند فعالیت خود ادامه می‌دهند.

همان طور که در الگوی پارادایمی (تصویر شماره ۳) و نیز تصویر شماره ۲ نشان داده شد برخی عوامل زمینه‌ای و مشکلات، پیش روی سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاهای مورد مطالعه وجود دارد. مهم‌ترین آنها عدم فهم کامل مردم از کارکرد سمن در روستا، کمبود بودجه، وجود فقر فرهنگی، تجربه ناموفق سمن‌های قبلی و وجود دیدگاه منفی در مناطق روستایی است. کبیر و همکاران^{۲۵} (۲۰۱۲) نیز در تحقیقی، مشکل سازمان‌های مردم‌نهاد را عدم ارائه خدمات در گروه‌های کوچک و دوری از بسیج اجتماعی در این گروه‌ها می‌یابند. بوزرجمهری و جوانی^{۲۶} (۲۰۱۴) نیز بزرگ‌ترین مشکل سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاها را کمبود بودجه و بی‌اعتمادی مردم به این نهادها و کم شدن انگیزه جوانان عنوان کرده‌اند.

یافته‌های تحقیق که مهم‌ترین آنها ذکر شد ماهیت سازمان مردم‌نهاد در روستا را به صورت یک سیستم نرم، باز و اجتماعی، بازتاب می‌دهد و در نتیجه، اتخاذ یک رویکرد سیستمی و

25. Kabeer et al.

References

- Abdolahi, M. (2008). [Women in the public sphere: Factors, obstacles and strategies for civic participation of Iranian women (Persian)]. Tehran: Jame'e Shenasan.
- Asian Development Bank. (2010). *Special evaluation study of the role of non-governmental organisations and community, Based organisations in Asian development bank projects*. Mandaluyong: Asian Development Bank.
- Behrang, K., Kazemiean, M., Norani Nezhad, H., Asardari, M. R., & Mafi, H. (2013). [Database NGOs (Persian)]. Tehran: Arsehe Sevom.
- Belhabib, S. (2004). *Moroccan women NGO: Civil society agents of change*. Paper presented at The 3rd ALWF Annual Conference of Women in the Arab World, Partners in the Community and on the World Stage, The League of Arab States Cairo, Egypt, 6-9 June 2004.
- Berari, M., Motahari Asl, M., & Razavi Khorasani, J. (2012). [Effect of non-governmental organizations on the social - economic female-headed households (Persian)]. *Journal of Woman and Society*, 3(1):153-76.
- Bozarjmehri, Kh., & Javani, Kh. (2014). [The performance of NGOs on sustainable development with an emphasis on young farmers club villages city of Torbat (Persian)]. Paper presented at The National Conference of Modern Topic in Agriculture, Tehran, Iran, 21 May 2014.
- Brown, L. D. (1992). *Nongovernmental organization as development catalysts*. Vienna: United Nations Industrial Development Organization.
- Cernea, M. (2007). *Non-governmental organizations and local development*. Washington, D.C: The World Bank.
- Clare, O. F. (2001). *Rural development and sustainable livelihoods*. Rome: Preface of Farming Systems and Poverty.
- Coulson, A. (2007). *Local government in eastern Europe: Establishing democracy at the grass roots*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Deputy of the NGO Center for Social and Cultural Affairs, Department of the Interior. (2011). [Introduction to principles, rules and regulations NGOs (Persian)]. Tehran: Ministry of Interior.
- Falsoleyman, M., & Hajipoor, M. (2011). [Analysis of the stability of NGOs in rural areas experience of international Carbon sequestration project in South Khorasan province (Persian)]. *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 20(23), 107-27.
- Handy, F., & Kassam, M. (2006). Practice what you preach? The role of rural NGOs in women's empowerment. *Journal of Community Practice*, 14(3), 69-91. doi: 10.1300/j125v14n03_05
- Islam, N., & Sultana, N. (2005). Role of NGOs in empowering the vulnerable women: A study on ACD. *Asian Affairs*, 27(4), 24-40.
- Kabeer, N., Mahmud, S., & Isaza Castro, J. G. (2012). NGOs and the political empowerment of poor people in rural Bangladesh: Cultivating the habits of democracy. *World Development*, 40(10), 2044-62. doi: 10.1016/j.worlddev.2012.05.011
- Korten, D. C. (1990). *Getting to the 21 Century: Voluntary action and the global agenda*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Ministry of Agriculture. (2006). [Bashgah-e keshavarzan-e javan project (Persian)]. Mashhad: Ministry of Agriculture.
- Moghimi, M. (2004). [Entrepreneurship in civil society organizations (Research on non-governmental organizations NGOs in Iran) (Persian)]. Tehran: Tehran University Press.
- Najafi Abrandabadi, A. H. (15 April 2017). [Delinquency prevention and the department of neighbourhood police (Persian)]. Donyay-e Hoghough. Retrieved from <http://www.donyay-e-hoghough.com/%D9%BE%DB%8C%D8%B4%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%A8%D8%B2%D9%87%D9%83%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D9%88-%D9%BE%D9%84%DB%8C%D8%B3-%D9%85%D8-AD%D9%84%DB%8C/>
- Namazi, B. (2001). [Check existing Iranian NGOs, Proceedings of the role of NGOs in the field of national and international activities (Persian)]. Tehran: Office of Political Studies and the Ministry of Interior.
- Newaz, W. (2000). *Impact of NGO credit programs on the empowerment of rural women in Bangladesh: A case of UTTARAN*. Paper presented at The Conference of the Third Sector: For What and For Whom. Dublin, Ireland, 5-8 July 2000.
- Ormozdi, M. (2011). [Requirements development policy review non-governmental organizations (NGOs), planning and management of rural tourism (Persian)]. Paper presented at The Conference of Tourism and Sustainable Development, Hamedan, Iran, 13-14 July 2011.
- Osterwalder, A. (2003). *Sustainable rural development in developing countries*. Lausanne: University of Lausanne Pub.
- Roknodin Eftekhari, A., & Badri, A. (2012). [The foundations of the theory of development pattern typical village (Persian)]. Guilan: Governor of Guilan.
- Saeedi, M. R. (2014). [Introduction to public participation and non-governmental organizations (Persian)]. Tehran: SAMT Publications.
- Shahbahrani, F., Pishgahifar, Z., Zalpoor, K., & Bakhtiyari, T. (2010). [The effect of non-governmental organizations on the prevention of the crime of female-headed households (Persian)]. *Journal of Security Management*, 5(3), 504-18.
- Shakori, A. (2011). [Social contributions and support organizations (with Iran) (Persian)]. Tehran: SAMT Publications.
- Sobhi Moghadam, M. (2014). [Local NGOs conditions, interactions and outcomes (Case study: Keykha Village, Zabol) (Persian)] (MSc. thesis). Tehran: Tarbiat Modarres University.
- Srivastava, L., & Austin, M. J. 2012. *Women and non-governmental organizations in developing countries*. Retrieved from http://mack-center.berkeley.edu/sites/default/files/publications/women_and_non-governmental_organizations_in_developing_countries.pdf